

лення права приватної власності на об'єкт нерухомості, що гарантується Конституцією України, питання про відшкодування повинне буди повним, набуття ж права власності публічним суб'єктом на викупований об'єкт нерухомості, – відбуватися лише після сплати викупної ціни.

Висновки. Підсумовуючи наведене, вважаємо за можливе визначити, що орган публічної влади, як представник суверена, у правовідносинах викупу земельних ділянок для суспільних потреб займає домінуюче становище, у відношенні до власника земельної ділянки. Правильність даного висновку підтверджується повноваженнями саме органів державної влади та місцевого самоврядування ініціювати правовідношення – приймаючи рішення про викуп земельних ділянок для суспільних потреб; вимагати належного сприяння власника у визначенні викупної ціни, доступ до об'єкта викупу, вчинення інших дій визначених законодавством; та звертатися до суду щодо примусового відчуження земельної ділянки.

1. Горохов Д. Б. Правовое регулирование сделок с земельными участками: Дис...кан. юр. наук: 12.00.06 / Д. Б. Горохов; Институт законодательства и сравнительного правоведения при правительстве Российской

кой Федерации. – М., – 1998. – 199 с. 2. Тодика О. Верховенство власти народа в умовах становлення правової державності // Юридична Україна. – 2004. – № 5. – С. 23 – 27. 3. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре. Трактаты / Пер. с фр. – М.: "КАНОН-пресс", 1998. – 416 с. 4. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листопада 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 1. – Ст. 2. 5. Тлумачний гірничий словник / В.С. Білецький, К.Ф. Сапціцький, Б.С. Панов, В.В. Мирний, П.П. Голембієвський, О.С. Підтикалов, Л.А. Федотова, В.І. Альохін, О.Г. Редзіо. Під загальною ред. В.С. Білецького. – Донецьк: Новий світ, – 1998. – 446 с. 6. Єлісеєва О. В. Припинення права приватної власності на земельну ділянку за законодавством України: Дис...канд. юр. наук: 12.00.06 / О. В. Єлісеєва; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 240. 7. Земельне право: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Семчика і П. Ф. Кулиничка. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2001. – 424 с. 8. Земельный кодекс Республики Узбекистан N 598-I от 30.04.1998 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zemreforma.info/files/uzbekistan.doc>. 9. Зайков Д. Е., Звягинцев М.Г. Настольная книга гражданина по защите земельных прав. – М.: Издательский дом "Pa", 2008. – 896 с. 10. Кабытов Н. П. Выкуп земельного участка как основание прекращения права частной собственности: дис. на соискание наук. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 "Земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право" / Н. П. Кабытов; Самара, 2004. – 214 с.

Надійшла до редколегії 20.04.12

Р. Ляшенко, ас.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКИ ТА ЗАКОНОДАВЧА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ

Проаналізований порядок вирішення державними виконавцем та судом питань щодо правонаступництва у виконавчому провадженні. Внесено пропозиції з вдосконалення законодавства про виконавче провадження при вирішенні питань правонаступництва, Цивільний процесуальний кодекс, а саме ст. 378 ЦПК.

Ключові слова: правонаступництво, заміна сторони, виконавче провадження, стягувач, боржник.

Проанализирован порядок решения государственным исполнителем и судом вопросов правопреемства в исполнительном производстве. Внесены предложения по совершенствованию законодательства об исполнительном производстве при решении вопросов правопреемства, Гражданский процессуальный кодекс, а именно ст. 378 ГПК.

Ключевые слова: правопреемство, замена стороны, исполнительное производство, взымал, должник.

Analysed order of decision state a performer and court of questions in relation to pravnastupnictva in executive realization. Suggestions are brought in from perfection of legislation about executive realization at the decision of questions of pravnastupnictva, Civil code of procedure, namely item 378 CPK.

Keywords: replacement of side, executive realization, tightened, debtor.

Питанням правонаступництва в виконавчому процесі присвячені роботи деяких як російських [1], так українських вчених [2]. Але питання процесуального порядку, підстав, суб'єктного складу за ініціативою кого воно проводиться, а також роль у цьому процесі таких владних суб'єктів якими є суд та державний виконавець є досить важливим для виконавчого провадження, тому його не можна вирішувати по аналогії із цивільним процесом, як це робиться у більшості робіт, які присвячені питанням правонаступництва в виконавчому провадженні.

Питання правонаступництва у виконавчому процесі є важливим й тому, що у ч. 5 ст. 8 Закону України "Про виконавче провадження" має місце положення про те, що у разі вибуття однієї із сторін державний виконавець з власної ініціативи або за заявою сторони, а також сама заінтересована сторона мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Так, стаття 378 ЦПК визначає, що саме у цивільному судочинстві вирішується питання про правонаступництво у виконавчому провадженні.

Але це питання вченими вирішується однозначно.

Як зазначає Тиліпко під правонаступництвом у виконавчому провадженні необхідно розуміти заміну однієї зі сторін (стягувача або боржника) з переходом прав та обов'язків від правопередника до іншої особи (правонаступника), що раніше не брали участі у виконавчому провадженні. Правонаступництво можливе на всіх стадіях виконавчого провадження – з моменту відкриття виконавчого провадження до його закінчення. Так, підставою правонаступництва є смерть громадя-

нина, що був стороною виконавчого провадження, оголошення його померлим, реорганізація юридичної особи, відступлення права вимоги, переведення боргу (глава 47 ЦК)" [3].

Вчений Білоусов Ю.В. зазначає, що правонаступництво – це перехід процесуальних прав та обов'язків у виконавчому провадженні від право попередника (сторони, яка вибула із виконавчого провадження до правонаступника (стягувача або боржника), в силу правонаступництва у матеріальних відносинах, які є предметом виконання[4].

Але при вирішенні питання правонаступництва в виконавчому провадженні слід враховувати, що воно реалізується за рахунок активної участі у виконавчому процесі двох суб'єктів владних повноважень: суду та державного виконавця. Тому, на наш погляд, необхідно визначитися, а чи на стільки важлива роль суду у процесі встановлення правонаступництва.

Якщо розглянути приведення рішення до виконання в разі смерті стягувача, то питання правонаступництва, на наш погляд, має вирішуватися у безспірному порядку, але з урахуванням принципу диспозитивності. Так, все майно, належне померлій особі і, в тому числі, право вимоги до третіх осіб, яке встановлене в рішенні суду, якщо допускається правонаступництво, переходить до спадкоємців або визнається відумерлим і переходить до територіальної громади. Питання спадкування розглядаються не судами, а нотаріусами, які й мають вирішувати питання про правонаступництво. При цьому, право вимоги може належати одному із спадко-

емців або декільком одночасно і в цьому випадку кожний з них вправі вимагати виконання рішення суду. Можливим варіантом може стати представництво інтересів спадкоємців у виконавчому процесі виконавцем заповіту і тут не потрібно вирішувати питання про заміну кредитора, оскільки у виконавця заповіту мають бути чітко встановлені нотаріусом повноваження на представництво інтересів спадкоємців. Тобто у цьому випадку, на наш погляд, не існує спору і доцільність встановлення судом повноважень у правонаступника стягувача виникає сумніви.

Інша річ, що правонаступники мають виразити своє волевиявлення щодо виконання рішення суду, яке було ухвалене на ім'я померлого стягувача. Можливим ускладненням в цій ситуації може стати питання щодо характеру стягнення на ім'я померлого стягувача, що може бути пов'язане з особистим зобов'язанням. Але автор вважає, що у разі допуску до участі в справі правонаступника стягувача у боржника є право звернутися до суду і заявити, що рішення суду не підлягає виконанню внаслідок особистісних відносин зі стягувачем і правонаступництво у таких правовідносинах недопустиме. Однак, однозначно можна стверджувати, що суд "не замінює сторону виконавчого провадження її правонаступником", як максимум суд допускає правонаступництво, тому відповідні зміни слід внести в ст. 378 ЦПК.

На підтвердження цієї гіпотези можна розглянути випадок, коли правонаступництво відбувається шляхом передачі прав від одного кредитора-стягувача до іншого саме на стадії приведення рішення до виконання. Подібне питання вирішувалося вченими, але вже на стадії примусового виконання рішення [5]. Автор вважає, що кредитор-стягувач вправі укласти договір про уступку права вимоги на будь-якій стадії захисту власних прав. Особливістю ж уступки права вимоги на стадії приведення рішення до виконання має, по-перше, стати те положення, що у разі уступки права вимоги на підставі договору цесії чи факторингу до отримання виконавчого листа, має бути чітко встановлено у договорі право на отримання такого листа. Коли ж укладання названих договорів відбуватиметься після отримання виконавчого листа, то в договорі має фігурувати право вимоги, що підтверджується рішенням суду і виконавчим листом.

По-друге, слід визнати потенційно можливим намір боржника виконати зобов'язання за рішенням суду, тому можна стверджувати, що обов'язок правонаступника права вимоги щодо повідомлення боржника залишається чинним. Це у разі передачі виконавчого листа до державної виконавчої служби уступка права вимоги може відбуватися з обов'язковим повідомленням державного виконавця, а не боржника. У той же час, заміна стягувача в даному випадку відбувається на договірній основі і важко знайти причини, щоб цей договір визнавався саме судом як достатня підстава для правонаступництва. Зрозуміло, що таке правонаступництво не впливатиме на права боржника і тим більше не погіршуватиме його правове становище, оскільки передаватиметься право вимоги в межах, визначених судом у рішенні, у зв'язку з чим згода боржника щодо переходу права вимоги до іншого кредитора-стягувача нормами матеріального права не передбачена.

Коли мова йде про правонаступництво у разі смерті однієї із сторін виконавчого провадження, виконавець заповіту не може вважатися стороною або правонаступником, а він є лише представником правонаступників. У цьому конкретному випадку виконавець заповіту виступатиме як договірний представник з визначеними у законі та договорі (заповіті) повноваженнями. Лише у такій ситуації можна припускати, що державний викона-

вець може запропонувати йому вступити у виконавчий процес для охорони і захисту прав спадкоємців, але навіть суд не може замінювати стягувача іншою особою і в цьому випадку. Виконавець заповіту зобов'язаний здійснювати свої повноваження і саме цей обов'язок його спонукатиме до участі у виконавчому процесі. Хоча, можна вважати, що виконавець заповіту обиратиметься пересічними громадянами не з числа юридично обізнаних осіб, а за умовами їх відносин зі спадкодавцем та завдяки його особистим якостям – порядності, чесності тощо. Тому вважаємо доцільним уповноважувати на участь у виконавчому процесі кваліфікованих представників, з якими виконавець заповіту може укласти відповідний договір. Автор вважає, що з правової точки зору та в силу складності виконавчого процесу участь в ньому доцільно доручати компетентним представникам, що дозволить належно і надійно відстоювати інтереси стягувачів.

Так само, коли йтиметься про правонаступництво статусу боржника, то визначення конкретних осіб, які будуть відповідати по його боргах, за загальним правилом, неможливо. Дане положення впливає із того простого правила, що борги не успадковуються. Тобто у разі перевищення розміру боргів над спадковими активами можна з достатнім ступенем ймовірності припускати, що така спадщина не буде спадкуватися, оскільки прийняття спадщини – це право спадкоємців, а не їх обов'язок.

Отже, питання про звернення стягнення на спадкове майно боржника ускладнюється тим обсягом спадщини, який буде знайдений саме нотаріусом, а не державним виконавцем.

Автор також бере на себе сміливість стверджувати, що державний виконавець не повинен звертатися до суду з поданням про заміну сторони виконавчого провадження крім декількох правових ситуацій:

- коли під час вирішення питання про можливість правонаступництва виникатиме спір щодо допустимості заміни кредитора або боржника конкретними суб'єктами, то це питання може вирішуватися судом;
- якщо правонаступник звернувся безпосередньо до державного виконавця із заявою про правонаступництво, а останній разом з керівником не здатен його вирішити, то відповідне подання до суду може бути складено державним виконавцем;
- коли питання про можливість допуску правонаступників пов'язане з особистісними правовідносинами, то кваліфікацію таких правовідносин і вирішення питання може бути адресоване суду.

Тому автором пропонується така назва та редакція ст. 378 ЦПК:

"Стаття 378. Вирішення спірних питань, пов'язаних з правонаступництвом у виконавчому провадженні

1. У разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження і виникнення спору щодо можливості конкретного суб'єкта стати правонаступником однієї із сторін за поданням державного виконавця або за заявою сторони, або за поданням одного із правонаступників суд допускає заміну сторони виконавчого провадження, яка вибула, її правонаступником чи представником правонаступників.

2. Суд у десятиденний строк розглядає це питання у судовому засіданні з повідомленням сторін та заінтересованих осіб. Неявка сторін та інших осіб не є перешкодою для вирішення питання про заміну сторони виконавчого провадження, якщо суд визнає, що поданих документів достатньо для об'єктивного вирішення справи".

Останнє уточнення вважається важливим, оскільки не можна вважати питання про порядок вирішення питань, пов'язаних із правонаступництвом формальним. Це положення можна пояснити й тим, що спори в циві-

льному процесі у переважній більшості випадків мають розглядатися за принципом змагальності, а наказне провадження – це виняток, коли мають місце прямі докази і відсутній спір про право.

Запропонована редакція статті 378 ЦПК дозволить звільнити суди від формальної діяльності.

Але автор вважає необхідним підвищити вимоги до професійної кваліфікації осіб, які набуватимуть статус державного виконавця, що дозволить останнім компетентно вирішувати безспірні питання правонаступництва. Так, державний виконавець, який у вищому закладі освіти отримав лише ступінь бакалавра, на наш погляд, не може компетентно вирішувати складні правові питання, які можуть мати місце під час вчинення виконавчого про-

вадження. Прикладом цього є вирішення питань про правонаступництво сторін виконавчого провадження.

1. Валеев Д.Х. Правоприемство в исполнительном производстве // Заметки о современном гражданском и арбитражном процессуальном праве. – М.: Городец, 2004. – С. 337 – 341. 2. Щербак В.С. / В кн. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. Закони України "Про державну виконавчу службу", "Про виконавче провадження", "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини". Науково-практичний коментар / За заг. ред. Фурси С.Я. – К.: Видавель Фурса С.Я.: КНТ, 2008. – 1172 с.; Білоусов Ю.В. Виконавче провадження. – К.: Прецедент, 2005. – 192 с. 3. Теліпко / Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України, 2011. 4. Білоусов Ю.В. Виконавче провадження. – К.: Прецедент, 2005. – С.56. 5. Насонов А.М. Уступка прав требованія должника в процессе принудительного исполнения судебного акта. Автореф. дис. канд. юрид. наук. – М., 2003.

Надійшла до редколегії 23.04.12

Т. Штим, здобувач

РОЛЬ АКЦІОНЕРНИХ УГОД У ПОПЕРЕДЖЕННІ ТА ВИРІШЕННІ КОРПОРАТИВНИХ КОНФЛІКТІВ

В статті досліджуються питання корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах та способів їх вирішення. Розглянуті можливі способи захисту порушених прав та інтересів, та зазначається на можливість застосування акціонерної угоди в якості самостійного способу попередження та вирішення корпоративних конфліктів.

Ключові слова: конфлікт інтересів, корпоративний конфлікт, акціонерні товариства, медіація, акціонерні угоди.

В статье исследуются вопросы корпоративных конфликтов в акционерных обществах, а также способы их решения. Рассмотрены возможные способы защиты нарушенных прав и интересов и указывается на возможность применения акционерного соглашения в качестве самостоятельного способа предупреждения и решения корпоративных конфликтов.

Ключевые слова: конфликт интересов, корпоративный конфликт, акционерные общества, медиация, акционерные соглашения.

The article deals with the issue of corporate conflicts in joint stock companies, as well as their solutions. Investigate some possible ways of protection of rights and interests. Points to the possibility to use a shareholder agreement as an independent method of prevention and solutions of corporate conflicts.

Key words: conflict of interest, corporate conflict, joint stock companies, mediation, shareholders' agreement.

Акціонерні угоди є новим правовим інститутом для вітчизняної правової системи, і вперше на легальному рівні закріплені в ст. 29 Закону України "Про акціонерні товариства" від 17.09.2008 р. Варто зазначити, що це є безумовним плюсом на шляху модернізації українського акціонерного законодавства. Оскільки акціонерні угоди є новою і незнайомою формою правових відносин, відсутнє належне правове регулювання, не накопичена судова практика з зазначених питань – все це зупиняє процес широкого їх застосування на практиці. Для того, щоб в Україні акціонерні угоди набули широкого розповсюдження має бути створене відповідне правове середовище.

Крім того слід зазначити, що акціонерні угоди запозичені з англо-саксонської системи права і, звичайно, більш пристосовані до цієї правової системи. А вже в США, Канаді та Англії зазначені угоди активно застосовуються в діяльності компаній протягом останніх 30-35 років. У зв'язку з цим зазначений правовий інститут становить значний як теоретичний, так і практичний інтерес.

За останні роки особливо актуально постало також питання корпоративних конфліктів. В багатьох роботах, що присвячені тематиці корпоративних конфліктів зауважується, що причиною їх виникнення є неефективне правове регулювання діяльності господарських товариств. Одним із інструментів, що покликаний мінімізувати корпоративні конфлікти і можна вважати акціонерні угоди.

На сьогоднішній день питання акціонерних угод приділяють увагу багато науковців, проте глибокі комплексні дослідження зазначених відносин, враховуючи особливості українських акціонерних угод, практично відсутні.

Питанням акціонерних угод займалися такі вчені як Вінник О.М., Грибкова Т.В., Каржавіна Н.С., Спасибо-Фатєєва І. В., Степкін С.П. та інші.

Питання, пов'язані з вирішенням корпоративних конфліктів досліджувалося такими вченими як Вінник О. М.,

Дєдов Д.І., Лаптев В. О., Макарова О. О., Нікологорська О. І., Рожкова М. О, Філіпова С. Ю. та іншими.

Метою цієї статті є дослідження питання корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах, способів вирішення корпоративних конфліктів та визначення ролі акціонерних угод в їх попередженні та вирішенні. Для досягнення цієї мети поставлені наступні завдання: висвітлити способи захисту корпоративних прав та обґрунтувати значення акціонерної угоди при вирішенні корпоративного конфлікту.

В корпоративних правовідносинах виникнення конфліктів явище доволі поширене.

Звертаючись до тематики конфлікту інтересів необхідно перш за все визначити поняття "конфлікт інтересів". Так, на думку Д. І. Дєдова, конфлікт інтересів означає суперечність між інтересами, що захищені правом і повинні бути задоволені діями іншої уповноваженої принципалом особи (повіреного, агента, директора) і особистими інтересами цього уповноваженого [1, с. 1].

Конфлікти інтересів, що виникають в господарських товариствах і акціонерних, зокрема, іменують корпоративними конфліктами.

О. А. Макарова розглядає корпоративні конфлікти як конфлікти між органами товариства і його акціонерами, а також між акціонерами, якщо такий конфлікт зачіпає інтереси товариства [2, с. 347].

В. О. Лаптев зазначає, що конфліктом є будь-яка суперечність між сторонами корпоративних відносин (в тому числі між акціонерами/учасниками, потенційними акціонерами/учасниками, всередині господарського товариства) [3, с. 29].

На думку О.І. Нікологорської, корпоративним конфліктом є засноване на колізії прав та інтересів відношення, в якому дії його суб'єктів свідомо спрямовані на реаліза-

